

Krzysztof Jażdżewski

Uniwersytet Łódzki

Zakład Zoologii Bezkręgowców i Hydrobiologii

90-237 Łódź, ul. S. Banacha 12/6

PRACOWNIA BIOLOGII POLARNEJ UNIwersYTETU ŁÓDZKIEGO

Dziesięć lat temu – w kwietniu 1983 roku – Rektor UŁ powołał w tej uczelni nową jednostkę – Pracownię Biologii Polarnej. Pracownię wyodrębniono w Katedrze Zoologii Bezkręgowców i Hydrobiologii. Skład osobowy Pracowni to 6 nauczycieli akademickich, 2 pracowników naukowo-technicznych i 1 doktorant (prof. dr hab. K. Jażdżewski – kierownik, dr W. Kittel, dr R. Ligowski, dr P. Presler, dr J. Siciński, mgr W. Teodorczyk, mgr E. Janowska, mgr E. Presler, mgr D. Zieliński). Omawiana jednostka badawcza UŁ istnieje formalnie od lat dziesięciu, jednakże historia badań polarnych w Katedrze Zoologii Bezkręgowców i Hydrobiologii rozpoczęła się niemal dokładnie przed 20 laty, kiedy to w listopadzie 1973 r. piszący te słowa wyruszył w rejony polarne na statku „Profesor Wiese” jako uczestnik III Wyprawy Polskich Biologów na Antarktydę w ramach 19 Sowieckiej Ekspedycji Antarktycznej (SAE). Udział mój i moich uczniów w kilku kolejnych, już samodzielnych polskich wyprawach antarktycznych oraz obfity plon naukowy tych ekspedycji zaowocował wreszcie wspomnianym na wstępie powołaniem w UŁ odrębnej jednostki – Pracowni Biologii Polarnej; jest to chyba jedyna w skali całego kraju formalnie wyodrębniona jednostka uczelniana, zajmująca się biologią rejonów polarnych.

Badania prowadzone w tej Pracowni koncentrują się wokół zagadnień struktury i funkcjonowania ekosystemu Oceanu Południowego w dwu zasadniczych obszarach: pelagialu otwartego oceanu Antarktyki Zachodniej oraz bentalu Zatoki Admiralicji Wyspy Króla Jerzego – czyli najbliższego sąsiedztwa Polskiej Stacji Antarktycznej im. H. Arctowskiego, otwartej przez Polską Akademię Nauk w 1977 r. dzięki inicjatywie prof. dr hab. Stanisława Rakusy-Suszczewskiego.

Poniżej zestawiono pełny rejestr kilkunastu wypraw polarnych, w których braliśmy udział:

- 1973/74 – III Wyprawa Polskich Biologów na Antarktydę (z SAE)
 - K. Jażdżewski (6 miesięcy)
- 1975/76 – I Polska Antarktyczna Morska Wyprawa Badawcza na statku r/v „Profesor Siedlecki”
 - K. Jażdżewski (5 miesięcy)

1976/78 – I Polska Wyprawa Antarktyczna PAN do Stacji im. H. Arctowskiego

– P. Presler (15 miesięcy – zimowanie)

1977/78 – II Polska Wyprawa Antarktyczna PAN do Stacji im. H. Arctowskiego

– W. Kittel (4 miesiące – grupa letnia)

1979/80 – IV Polska Wyprawa Antarktyczna PAN do Stacji im. H. Arctowskiego

– P. Presler (4 miesiące – grupa letnia)

– J. Siciński (4 miesiące – grupa letnia)

1981 – Wyprawa Oceanobiologiczna PAN na statku r/v „Profesor Siedlecki” w ramach międzynarodowego programu *Biological Investigations of Marine Antarctic Systems and Stocks* (BIOMAS-FIBEX)

– K. Jażdżewski (4 miesiące)

– W. Kittel (4 miesiące)

– R. Ligowski (4 miesiące)

1983 – VII Polska Wyprawa Antarktyczna PAN do Stacji im. H. Arctowskiego

– R. Ligowski (12 miesięcy – zimowanie)

1983/84 – Wyprawa Oceanobiologiczna PAN na statku r/v „Profesor Siedlecki” w ramach programu BIOMASS (SIBEX)

– W. Kittel (5 miesięcy)

– R. Ligowski (5 miesięcy)

1985 – Wyprawa Polskiej Akademii Nauk do Stacji Hornsund na Spitsbergenie

– P. Presler (3 miesiące)

1984/86 – IX Polska Wyprawa Antarktyczna PAN do Stacji im. H. Arctowskiego

– J. Siciński (15 miesięcy – zimowanie)

1986/87 – Wyprawa Oceanobiologiczna PAN na statku r/v „Profesor Siedlecki” w ramach programu BIOMASS III

– W. Kittel (4 miesiące)

– R. Ligowski (4 miesiące)

1988/89 – XII Wyprawa Antarktyczna PAN do Stacji im. H. Arctowskiego

– K. Jażdżewski (3 miesiące – grupa letnia)

– P. Presler (14 miesięcy – zimowanie)

1988/89 – Wyprawa Oceanobiologiczna PAN na statku r/v „Profesor Siedlecki” w ramach międzynarodowego programu *Antarctic Sea Ice Zone* (ASIZ)

– W. Kittel (3 miesiące)

– R. Ligowski (3 miesiące)

– J. Siciński (3 miesiące)

1992/1994 – XVII Polska Wyprawa Antarktyczna PAN do Stacji im. H. Arctowskiego

– W Kittel (14 miesięcy – zimowanie)

– J. Siciński (14 miesięcy – zimowanie)

Pracownia zgromadziła przez 20 lat liczne zbiory zoologiczne obejmujące tysiące próbek zoobentosu i planktonu. Są one systematycznie segregowane i opracowywane. Do chwili obecnej opublikowano 85 prac badawczych (w tym 70 w języku angielskim, z czego 18 w czasopismach zagranicznych) i prezentowano wyniki badań na 15 międzynarodowych i 14 krajowych sympozjach. Polska Akademia Nauk powierzyła funkcje kierownika zimowania na Stacji im. Arctowskiego P. Preslerowi – 1988/90 i W. Kittelowi – 1992/94. Aktywność i uznanie dla zespołu przejawia się w członkostwie Komitetu Badań Polarnych PAN (K. Jażdżewski od 1977 r., P. Presler w latach 1987-93, R. Ligowski od 1991 r.) i Komisji Ekologii Polarnej KBP PAN (K. Jażdżewski, P. Presler, J. Siciński) oraz znaczący udział w redagowaniu „*Polish Polar Research*” (K. Jażdżewski – redaktor naczelny, W. Kittel – sekretarz).

Owocnie rozwija się współpraca krajowa i międzynarodowa Pracowni Biologii Polarnej UŁ. W kraju naszym głównym partnerem jest Zakład Biologii Antarktyki PAN, a w dalszej kolejności – Morski Instytut Rybacki. Głównymi instytucjami badawczymi za granicą, z którymi Pracownia współpracuje są: Institut Royal des Sciences Naturelles de Belgique (Bruksela), Station marine d'Endoume (Marsylia), Alfred-Wegener-Institut für Polarforschung (Bremerhaven) oraz Instytut Zoologiczny Rosyjskiej Akademii Nauk (St. Petersburg).

Z regularnie otrzymywanych w ramach wymiany czasopism naukowych warto wymienić *Journal of Crustacean Biology*, *Proceedings of the Biological Society of Washington* oraz *Current Antarctic Literature*.

Najbliższe 2 lata powinny zaowocować zakończeniem dwu habilitacji i jednego doktoratu w zakresie oceanobiologii polarnej. Taki rozwój kadry naukowej dobrze wróży przyszłości Pracowni Biologii Polarnej UŁ.

Jacek Machowski

Uniwersytet Warszawski

Instytut Prawa Międzynarodowego

05-120 Legionowo, ul. Kwiatowa 139

POLSKIE MIEJSCA HISTORYCZNE I POMNIKI W ANTARKTYCE

W ramach szeroko pojętej ochrony środowiska antarktycznego, już na I Zebraniu Konsultacyjnym Układu Antarktycznego w 1961 r. (Canberra),